

Dr. Joža Glonar, Naš jezik. V Ljubljani 1919. Založba „Omladine“. 16⁷; 66 strani; cena 2 K 50 v.

Imenovana knjižica je namenjena širšemu občinstvu. Zato se ne pogloblja v jezikoslovne probleme, marveč želi v lahнем, gladkem in živahnem slogu naslikati življenje in razvoj jezika ter podati rezultate, ki jih je dognala jezikoslovna veda. Da je tudi tako delo potrebno in hvale vredno, tega pač ne bo nihče tajil. Veliko prašanje pa je, ali je oblika, kakršno imamo pred seboj, prava. Tu menim, da nosi knjižica v sebi dve veliki napaki: 1.) naslov „Naš jezik“ je veliko preobširen za snov, ki jo knjižica vsebuje in ki bi morala podati še vso drugo, nič manj važno stvarino; 2.) razpredelitev snovi je neenotna, posamezni slovniški oddelki so obdelani premalo in prelehko, tuptam tudi ne podavajo tega, kar je znanost vtrdila, marveč se pisatelj zadovolji z zastarelimi, napačnimi nazori. K vsaki točki naj navedem le nekaj primerov.

Ker so v knjižici različni oddelki tako mnogobrojni, ni umestno, da bi tu navajal njena poglavja; hočem le načelno povedati, kakšna bi morala biti taka poljudna brošura. Orisati bi morala natančno zgodovino postanka slovenskega jezika, ki se seveda ne prične z brižinskimi spomeniki, to je, govoriti bi morala o praslovanskem jeziku in pradomovini, o slovanskem preseljevanju, o naselitvi Slovencev ter se pri tem ozirati na jezikovne osobitosti, ki so bile posledica razmer vsakega izmed navedenih štadijev življenja onih Slovanov, ki jih danes imenujemo Slovence. S tem bi bilo vničeno krivo mnenje, da se slovenski jezik začne z brižinskimi spomeniki, pa bi bilo treba poudariti, da je njegov začetek v praslovanščini; pri tem naj bi se jasno začrtalo razmerje slovenščine do drugih slovanskih jezikov, predvsem pa do južnoslovanskih. Pri razvoju našega jezika moramo ločiti dve dobi: 1.) predzgodovinsko, o kateri se splošno malo govori, dasi vemo o nji mnogo; o tej pričujoča knjižica skoro nič ne pove (izvzemši n. pr. str. 23 in 24) in vendar ima današnja slovenščina svoje celo ogrodje za dediščino te dobe; 2.) zgodovinsko (od brižinskih spomenikov dalje in deloma (pri krajevnih in osebnih imenih) še iz starejše dobe, s potrebnim gradivom pa še le od XV. stol. naprej), ki nam pojasnjuje posamezne razvojne stopnje različnih pojavov ne več toliko slovenščine kot knjižnega jezika, marveč že slovenskih narečij z vsemi mnogoličnostmi, na katere se pisatelj premalo ozira. Poleg tega glavnega gradiva pa bi se moral pisatelj dotekniti še drugih poglavij: grafike, fonetike (naj tu omenim, da je izražanje kakor na str. 25. „Goltniki se tvorijo . . . v goltu“ skrajno netočno in zato napačno), ortoepije, dialektologije, zgodovine slovnice in raziskovanja slovenskega jezika, tujih vplivov (nemščina dobi še svoje mesto, ne pa italijanščina in madžarščina) itd., kar je le semtertam s kratkimi besedami naznačil, ne da bi misli razpredel. Seveda bi knjižica potem bila že knjiga, bila bi pa tudi korist druga.

Neenotnost in netočnost knjižice sta precej občutni. V početku govori pisatelj o besednem zakladu, o starosti nekaterih besedi in o slovenski leksikografiji in na str. 37. prične zopet z vsebino, ki spada pod začetno poglavje. V poljudni brošuri ni umestno kritizirati, pri čemer mislim na Pleteršnikov slovar, ne glede na to, da sem z Vondrákom, Brochom in dr. vesel, da imamo Slovenci že tako dober slovar; istotako ni umestno dajati smernice, ki jih človek slednjič celo ne najde, razen ako so na stavku „vino . . . ga pihne, lomi in markira“ (str. 11). Odločno pa sem mnenja, da „znani chabrus“ ne

spada v naš praktični slovar, marveč v leksikon mednarodnih besedi, tujk. Vsi se zavedamo, da leksikografsko delo pri nas še ni dovršeno; vspešno ga bo mogoče nadaljevati po tem, ko bodo dogotovljena še važnejša dela, zgodovinska slovnica in zbirka celotnega historičnega in dialektološkega gradiva. Da spadajo sem tudi zasebna pisma, je samo po sebi umevno.

Glasoslovje in oblikoslovje sta komaj omenjena po svojih najznačilnejših znakih. Gotovo ne more poljudna knjižica omenjati še vseh drugih 99 odstotkov, a malo več bi vendarle smeli pričakovati. Kar pa prinese taka knjižica, to bi moralo biti pravo in resnično, ker sicer se napačni nazor po bliskovo razširi. Jezikoslovje je danes prav tako eksaktna veda kot matematika; slovenski jezikoslovci so včasih kar po svoje razlagali jezikovne pojave in to bolezen vidimo še danes v slovenskih dnevnikih, ki se ne sramujejo prinašati neumnosti različnih modrijanov, pa naj bo to že ob imenu Dravograd ali Maribor ali Marenberg ali Grosuplje ali kaj drugega. Takih boleznih pojavov naša knjižica seveda nima, vendar se opaža, da pisatelj ni več potni moderne lingvistike. Samo nekaj popravkov naj podam. Slovani nismo nikoli imeli glagolov na *-ó* (str. 34) kakor so jih imeli Grki na *-ω*, marveč le glagole z drugotno končnico *-m* (beró iz **bherá-m*, t. j. I. os. präs. konjunktiva, prim. lat. *ferá-m*, ali pa je to **bheró* kakor grški *φερω*, ki je po analogiji privzel še drugotno končnico *-m*; podobne nove tvorbe imamo v staroindijskem jeziku: *bharámi* iz **bheró+mi*) in glagole s prvotno končnico *-mi*. Sedanja slovenska sedanjkova spregatev ni nastala tako, kakor to pisatelj po Škrabcu razlaga in sicer radi sledečega: 1.) je obstojala popolnoma močna in zadostna razlika med I. os. edn. in III. os. množ. tudi po prehodu starega nosnega *-o-* v navadni *-o* in po odpadu končnega *-t* in sicer v naglasu; 2.) bi morala I. os. edn., ako bi Škrabčevo mnenje bilo pravo, že mnogo prej dobiti svoj *-m*, ako bi bila vzrok novosti enakost s III. os. množ.; tako pa imamo v začetku XV. stol. še računati z dejstvom, da se je v I. os. edn. *-m* začel šele dobro razvijati (prim. stiški rokopis); 3.) končnica *-mo* v I. os. množ. je že stara (imajo jo tudi drugi slovanski jeziki) in najmanj že iz baltoslovanske dobe. S tem je povedano, da je razvoj, kakor ga nam je podal Škrabec, sicer zelo enostaven, zato pa popolnoma napačen. — Prehod *-u-* v *-ü-* (str. 28) nima nikakršnega opravka z razlikovanjem starega *-u-* od novega, ki je nastal iz zlogotvornega *l*. — Slovanski *отъкъ* (str. 37) ni izposojenka iz ugrofinskih jezikov, marveč domača beseda iz otroškega govora (besede *ata* in podobne imajo tudi jeziki neciviliziranih rodov v Avstraliji in južni Ameriki). — Netočno je podan vir slovenske besede *tuj*; *diutisk* je že pozna, starovisokonemška, s sufiksom *-isko-* razširjena oblika in iz nje je *tuj* nemogoče izvajati; *tuj* je iz pragermanskega **theudjaz*.

Mnogo boljše so strani 48-66, kjer govori pisatelj o zgodovini knjižnega jezika od Trubarja do novoilirccev, pa se temu zaključku dobro pozna, da je knjižico napisal literarni historik in ne jezikoslovec. Fr. Ramovš.

Nietzsche Friedrich, Sumrak idola. Preveo s nemačkog B. Jevtić. Izdanje J. B. Djurdjevića. Beograd-Sarajevo 1919. 80. str. 140. 3 din.

Beseda „Götterdämmerung“, znanstven pojem nordske filologije, je kriv prevod prvotnega ‚ragnarok‘, kar pomeni ‚poslednje usode bogov‘, t. j. tisto dobo, ko bo vsled elementarnih nezgod in v bojih poginil sedanji človeški rod in nad njim vladajoča dinastija bogov (Azi); svetovni požar bo zaključil vse tiste dogodke, nakar nastopi zlati vek.